

POSTANOWIENIE

24 października 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Mariusz Załucki

na posiedzeniu niejawnym 24 października 2023 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa M. J.

przeciwko V. spółce akcyjnej w W.

o zapłatę,

na skutek żądania sędziego Sądu Najwyższego Romualdy Spyt wyłączenia od rozpoznania sprawy o zbadanie spełnienia przez SSN Kamila Zaradkiewicza wymogów niezawisłości i bezstronności w sprawie I CSK 2561/23

odracza wydanie orzeczenia i przekazuje powiększonemu składowi Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości:

„Jaki skutek procesowy wywołuje uchwała połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r. BSA I-4110-1/20 w stosunku do sędziów Sądu Najwyższego biorących udział w jej wydaniu w szczególności czy sędzia biorący udział w wydaniu tej uchwały jest wyłączony z mocy samej ustawy w sprawach, których przedmiot rozstrzygnięcia powiązany jest ze stanowiskiem wyrażonym w uchwale co do sprzeczności składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw”.

AD

UZASADNIENIE

W sprawie z powództwa M. J. przeciwko V. S.A. w W. pełnomocnik powoda wniósł o przeprowadzenie badania czy SSN Kamil Zaradkiewicz spełnia wymogi niezawisłości i bezstronności sędziowskiej, wskazując m.in. że sędzią ten został powołany do pełnienia urzędu w wyniku rekomendacji Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw.

W skład Sądu wyznaczonego do rozpoznania tego wniosku wylosowana została m.in. SSN Romualda Spyt. Złożyła ona żądanie wyłączenia jej od rozpoznania tej sprawy.

W uzasadnieniu żądania podała, że ma obowiązek żądania wyłączenia jej od rozpoznania sprawy, gdyż akceptuje stanowisko wyrażane w orzecznictwie, w którym zauważa się, że skład sądu, w którym bierze udział osoba powołana na urząd sędziego w wyniku rekomendacji Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w wyżej wskazany sposób jest sprzeczny z przepisami prawa.

Powoływała się w szczególności na motywy uchwały Sądu Najwyższego połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20, w której to wydaniu brała udział, a także wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 22 lipca 2021 r. w sprawie *Reczkowicz*, z 8 listopada 2021 r. w sprawie *Dolińska-Ficek i Ozimek* oraz z 3 lutego 2022 r. w sprawie *Advance Pharma*.

Podkreśliła, że skutków wynikających z tych orzeczeń nie uchyliły orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, co miał przekonująco wyjaśnić Sąd Najwyższy w uchwale z 5 kwietnia 2022 r., III PZP 1/22.

Wskazała, że jej udział w składzie orzekającym ukształtowanym w sposób naruszający standardy wyznaczone przez art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, z zachowaniem których ma być realizowane prawo do sądu i prowadzącym do nieważności postępowania (art. 379 § 4 k.p.c.) –

a tak SSN Romualda Spyt ocenia skład sądu, do którego została wylosowana - jest niemożliwy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Powyższe okoliczności skłoniły Sąd Najwyższy, w składzie ukształtowanym zarządzeniem Prezes Sądu Najwyższego kierującej pracami Izby Cywilnej do rozpoznania żądania wyłączenia SSN Romulady Spyt, do przedstawienia zagadnienia prawnego, które budzi poważne wątpliwości, tj. jaki skutek procesowy wywołuje uchwała połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20, w stosunku do sędziów Sądu Najwyższego biorących udział w jej wydaniu w szczególności czy sędzia biorący udział w wydaniu tej uchwały jest wyłączony z mocy samej ustawy w sprawach, których przedmiot rozstrzygnięcia powiązany jest ze stanowiskiem wyrażonym w uchwale co do sprzeczności składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw. Sąd Najwyższy zastanawia się bowiem czy w stosunku do sędziego biorącego udział w wydaniu w/w uchwały Sądu Najwyższego, tak jak w przypadku SSN Romulady Spyt, w postępowaniu które *de facto* dotyczy skutków podjęcia tej uchwały, nie zachodzi ustawowa przesłanka wyłączenia z mocy ustawy, o której mowa w treści art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c., co ma znaczenie dla właściwego ukształtowania składu Sądu Najwyższego w sprawie o przeprowadzenie badania czy SSN Kamil Zaradkiewicz spełnia wymogi niezawisłości i bezstronności sędziowskiej.

2. Sąd Najwyższy zauważa, że właściwe ukształtowanie składu sądu ma m.in. znaczenie praworządnościowe. W szerszej perspektywie wpisuje się bowiem w konstytucyjnie gwarantowane prawo obywatela do sądu właściwego, w tym także właściwie obsadzonego i bezstronnego (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP). W tym sensie, żądanie wyłączenia sędziego, uwzględnione z naruszeniem obowiązujących przepisów, mając wymiar zarówno procesowy, jak i ustrojowy, pozostaje instrumentem mogącym ingerować w urzeczywistnienie prawa do sądu.

Podobnie należy ocenić brak stwierdzenia przyczyny wyłączenia sędziego wynikającej z obowiązujących przepisów prawa, gdy niedostrzeżenie przesłanki ustawowej i pozostawienie sędziego w składzie sądu narusza te same standardy.

3. W aktualnym stanie normatywnym przydzielenie sprawy sędziemu regulowane jest odpowiednimi przepisami prawa. Brak w tym zakresie dowolności. Stosownie do treści art. 80 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym, przydziału spraw i wyznaczenia składu orzekającego dokonuje Prezes SN kierujący pracą danej izby. Z kolei według § 80 Regulaminu Sądu Najwyższego, sprawy są przydzielane sędziom według kolejności ich wpływu do izby. Zmiana składu sądu może zaś nastąpić tylko w przypadku niemożności rozpoznania sprawy w dotychczasowym składzie albo długotrwałej przeszkody w rozpoznaniu sprawy w dotychczasowym składzie (art. 47b § 1 Prawa o ustroju sądów powszechnych w zw. z art. 10 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym).

4. Powyższe zdaniem Sądu Najwyższego oznacza, iż w prawie polskim ustawodawca wprowadził zasadę niezmienności składu sądu. Celem takiego rozwiązania jest m.in. zapewnienie sprawności i transparentności postępowania, co przejawia się m.in. w przyjęciu, że raz ustalony skład nie powinien – co do zasady - ulegać zmianie aż do zakończenia sprawy. Przepisy przewidujące wyjątki od zasady niezmienności składu powinny być zaś interpretowane ściśle, a ewentualne odejście od zasady niezmienności składu i jego zmiana w konkretnej sprawie powinny być uzasadnione szczególnymi, niemożliwymi do przewidzenia okolicznościami, które mogłyby wpływać na organizację pracy sądu lub też na sprawność postępowania.

5. Jedną z możliwości zmiany składu sądu wyznaczonego do rozpoznania sprawy, w oparciu o niemożliwe wcześniej do przewidzenia okoliczności, są przepisy dotyczące wyłączenia sędziego. Mają one gwarantować prowadzenie sprawy przez sędziów w sposób obiektywny, a tym samym uczynić realizację wymiaru sprawiedliwości optymalną. W procesie cywilnym stosowną regulację w tej mierze zawiera Kodeks postępowania cywilnego - w treści art. 48 i 49 k.p.c. Według art. 48 § 1 k.p.c., sędzia jest wyłączony z mocy samej ustawy: 1) w sprawach, w których jest stroną lub pozostaje z jedną ze stron w takim stosunku prawnym, że wynik sprawy oddziaływa na jego prawa lub obowiązki; 2) w sprawach swego

małżonka, krewnych lub powinowatych w linii prostej, krewnych bocznych do czwartego stopnia i powinowatych bocznych do drugiego stopnia; 3) w sprawach osób związanych z nim z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli; 4) w sprawach, w których był lub jest jeszcze pełnomocnikiem albo był radcą prawnym jednej ze stron; 5) w sprawach, w których w instancji niższej brał udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia, jako też w sprawach o ważność aktu prawnego z jego udziałem sporządzonego lub przez niego rozpoznanego oraz w sprawach, w których występował jako prokurator; 6) w sprawach o odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem, jeżeli brał udział w wydaniu tego orzeczenia. Z kolei według art. 49 § 1 k.p.c., niezależnie od przyczyn wymienionych w art. 48, sąd wyłącza sędziego na jego żądanie lub na wniosek strony, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie. Ponadto, stosownie do art. 51 k.p.c., sędzia zawiadamia sąd o zachodzącej podstawie swojego wyłączenia.

6. Jak na ogół przyjmuje się w doktrynie prawa postępowania cywilnego i orzecznictwie sądowym, prawo do bezstronnego sądu i rzetelnego procesu (*fair trial*) gwarantowane jest w polskiej ustawie procesowej właśnie m.in. poprzez w/w przepisy, a zatem przez wyłączenie sędziego od rozpoznania sprawy z mocy ustawy (*iudex inhabilis* – art. 48 k.p.c.) oraz przez wyłączenie sędziego na podstawie postanowienia sądu w wyniku rozpoznania wniosku strony lub żądania samego sędziego o jego wyłączenie (*iudex suspectus* – art. 49 k.p.c.). Uwzględnienie wniosku bądź żądania wyłączenia sędziego ma zaś ten skutek, iż postępowanie w zakresie obejmującym udział tego sędziego w sprawie znosi się. Dochodzi wówczas do zmiany składu sądu.

7. Podstawą wniosku bądź żądania o wyłączenie sędziego od rozpoznania sprawy mogą być tylko i wyłącznie okoliczności wskazane w treści w/w przepisów. Inne przyczyny niż te wskazane w ustawie procesowej nie pozwalają na wyłączenie sędziego. Uwzględnienie wniosku bądź żądania opartego na innych przyczynach nie ma – w prawie polskim - umocowania prawnego i w oczywisty sposób ingeruje w zasadę niezmienności składu sądu. To zaś, zdaniem Sądu Najwyższego może prowadzić w konkretnych okolicznościach do rozpoznania sprawy przez sąd,

którego skład zostanie ukształtowany wbrew obowiązującym w tej mierze regulacjom i w konsekwencji prowadzić do nieważności postępowania z powodu rozpoznania sprawy przez skład orzekający sprzeczny z przepisami prawa (art. 379 pkt 4 k.p.c.).

8. Na takim tle w sprawie, w której ma dojść do oceny czy SSN Kamil Zaradkiewicz spełnia wymogi niezawisłości i bezstronności sędziowskiej, w stosunku do czego jednym z zarzutów ma być m.in. to że sędzią ten został powołany do pełnienia urzędu w wyniku rekomendacji Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw, zastanawia czy sędzia biorący udział w wydaniu uchwały połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20, z której wynika wadliwość procedury rekomendacyjnej sędziego dokonanej z udziałem Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w w/w trybie, w tym SSN Romualda Spyt, powinien być z mocy prawa wyłączony od jej rozpoznania. Wątpliwości te rodzą się m.in. w związku z poniższymi okolicznościami.

9. W uchwale połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 przyjęto, że sprzeczność składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. zachodzi także wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej we wskazanym powyżej trybie. Uchwała ta miała charakter uchwały *in gremio*, nie odnosiła się do indywidualnych właściwości sędziego, jego postępowania przed i po powołaniu na urząd sędziego.

10. W wyroku z 23 lutego 2022 r., P 10/19, Trybunał Konstytucyjny uznał, że art. 1 w zw. z art. 82 § 1 i art. 86, art. 87 i art. 88 ustawy o Sądzie Najwyższym w zakresie, w jakim stanowi normatywną podstawę rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy o statusie osoby powołanej do sprawowania urzędu na stanowisku sędziego, w tym sędziego Sądu Najwyższego, i wynikających z tego uprawnieniach takiego sędziego oraz związanej z tym statusem skuteczności czynności sądu

dokonanej z udziałem tej osoby, jest niezgodny z art. 2 w związku z art. 10, art. 144 ust. 3 pkt 17 i art. 183 ust. 1 i 2 Konstytucji RP. W wyroku tym Trybunał Konstytucyjny uznał także, że art. 49 § 1 k.p.c. w zakresie, w jakim za przesłankę mogącą wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie uznaje jakąkolwiek okoliczność odnoszącą się do procedury powoływania tego sędziego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa do pełnienia urzędu, jest niezgodny z: a) art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, b) art. 179 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji RP. Z kolei w wyroku z 2 czerwca 2020 r., P 13/19, Trybunał orzekł, że art. 49 § 1 k.p.c. „w zakresie, w jakim dopuszcza rozpoznanie wniosku o wyłączenie sędziego z powodu podniesienia okoliczności wadliwości powołania sędziego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, jest niezgodny z art. 179 Konstytucji RP”. Trybunał Konstytucyjny wypowiedział się także w odniesieniu do stosowania art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności co do oceny okoliczności powołania sędziego. W wyroku z 10 marca 2022 r., K 7/21, uznał że art. 6 ust. 1 Konwencji w zakresie, w jakim: 1) pojęciem „praw i obowiązków o charakterze cywilnym” obejmuje podmiotowe prawo sędziego do zajmowania funkcji administracyjnej w strukturze sądownictwa powszechnego w polskim systemie prawnym – jest niezgodny z art. 8 ust. 1, art. 89 ust. 1 pkt 2 i art. 176 ust. 2 Konstytucji RP, 2) przy ocenie spełnienia warunku „sądu ustanowionego ustawą”: a) dopuszcza pomijanie przez Europejski Trybunał Praw Człowieka lub sądy krajowe przepisów Konstytucji, ustaw oraz wyroków polskiego Trybunału Konstytucyjnego, b) umożliwia samodzielne kreowanie norm dotyczących procedury nominacyjnej sędziów sądów krajowych przez Europejski Trybunał Praw Człowieka lub sądy krajowe w procesie wykładni Konwencji – jest niezgodny z art. 89 ust. 1 pkt 2, art. 176 ust. 2, art. 179 w związku z art. 187 ust. 1 w związku z art. 187 ust. 4 oraz z art. 190 ust. 1 Konstytucji RP, c) upoważnia Europejski Trybunał Praw Człowieka lub sądy krajowe do dokonywania oceny zgodności z Konstytucją i Konwencją ustaw dotyczących ustroju sądownictwa, właściwości sądów oraz ustawy określającej ustrój, zakres działania, tryb pracy i sposób wyboru członków Krajowej Rady Sądownictwa – jest niezgodny z art. 188 pkt 1 i 2 oraz z art. 190 ust. 1 Konstytucji RP. W efekcie

powyższego, w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się m.in., że wydane na podstawie art. 6 ust. 1 Konwencji rozstrzygnięcia ETPC nie posiadają dla Państwa Polskiego atrybutu przewidzianego art. 46 Konwencji (obowiązku wykonalności), jako wydane na podstawie leżącej poza zakresem prawnych zobowiązań państwa. Skoro wyrok ETPC zadeklarował nakaz spełniania standardu konwencyjnego, który okazał się w wielu kontekstach niekonstytucyjny, nie może on stanowić zobowiązania Polski (postanowienie SN z 7 grudnia 2022 r., II CSKP 360/22).

11. Mimo to praktyka orzecznicza Sądu Najwyższego, w tym SSN Romualdy Spyt, pokazuje że sędziowie biorący udział w wydaniu uchwały połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 nie akceptują rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego eliminującego skutki prawne tej uchwały z polskiego porządku prawnego. W tym celu przywoływane są różne argumenty, w tym te wskazane w żądaniu wyłączenia złożonym przez SSN Romualdę Spyt w niniejszej sprawie.

12. Również sama SSN Romualda Spyt w uzasadnieniu swojego wniosku podniosła powyższą uchwałę jako pierwszy z argumentów wskazujących na rzekomy w jej ocenie nieprawidłowy skład sądu, do którego została wylosowana. Wskazała, że uchwała ta zachowuje moc mimo wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 20 kwietnia 2020 r., U 2/20. Tym samym uchwała miałaby stanowić normatywną podstawę oceny prawidłowości składu, a w konsekwencji ważności postępowania w sprawie z udziałem sędziów Sądu Najwyższego powołanych na podstawie przepisów obowiązujących po 2017 r.

13. Zgodnie z art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c., sędzia jest wyłączony z mocy samej ustawy w sprawach, w których w instancji niższej brał udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia, a także w sprawach o ważność aktu prawnego z jego udziałem sporządzonego lub przez niego rozpoznanego oraz w sprawach, w których występował jako prokurator. Wyłączenie *ipso iure* może i powinno być stwierdzone na każdym etapie i w każdym stanie sprawy, a tym bardziej wówczas, gdy Sąd oceniać ma istnienie przesłanek wyłączenia sędziego w sprawie.

14. W niniejszej sprawie powyższa, powołana przez wylosowaną do składu SSN Romuladę Spyt, uchwała Sądu Najwyższego połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20, stanowi akt prawny, którego ważność ma stanowić przesłankę oceny (z jednej strony prawidłowości ukształtowania Sądu Najwyższego w składzie rozpoznającym sprawę, z drugiej – wniosek o stwierdzenie przesłanek spełnienia lub braku spełnienia przez SSN Kamila Zaradkiewicza wymogów niezawisłości i bezstronności). Podważanie, choćby w drodze orzeczniczej, mocy obowiązującej wyroku Trybunału Konstytucyjnego, nie jest przy tym istotne dla oceny istnienia przesłanki z art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c., choć i ta kwestia nie może być niezauważona, skoro zdaje się stanowić istotę sporu o podstawę orzekania o prawidłowości obsady w składach Sądu Najwyższego, w tym w niniejszej sprawie.

15. Ocena odwołująca się do podstawy normatywnej, jaką jest norma wywodzona z treści uchwały Sądu Najwyższego połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20, zdaje się zasadzać na podważeniu kompetencji Trybunału Konstytucyjnego do orzekania o zgodności uchwały Sądu Najwyższego z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej. Trudno racjonalnie przypuszczać, by jakkolwiek organ władzy publicznej lub jego piastun nie miał świadomości istnienia określonego, ukształtowanego mocą orzeczeń TK stanu prawnego. Wskazanie powyższej uchwały jako podstawy rozstrzygnięcia czy też żądania orzeczenia określonej treści prowadzi do wniosku, iż w pierwszej kolejności rozpoznając niniejszą sprawę konieczne staje się dokonanie oceny tego, czy uchwała powyższa zachowuje moc obowiązującą, czy też ma walor jedynie aktu prawnego (normatywnego) o charakterze wyłącznie historycznym, a to z uwagi na jej eliminację z obrotu prawnego mocą wyroku Trybunału Konstytucyjnego.

16. W niniejszej sprawie nie ma potrzeby powoływania bogatego i w zasadzie jednolitego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego tego, co może stanowić przedmiot kontroli konstytucyjności, w szczególności zaś tego, jak oceniać normatywny charakter kwestionowanego aktu. Wszelka zresztą polemika w tym wypadku, podobnie jak próby podważania skuteczności tzw. orzeczeń zakresowych lub interpretacyjnych Trybunału Konstytucyjnego, były

wielokrotnie przedmiotem licznych ocen zarówno orzeczniczych, jak i naukowych. Polemiki takie można oczywiście traktować jako głos w dyskusji nad ewentualnym modelem kontroli konstytucyjności prawa *de constitutione ferenda*, w żadnym jednak razie nie wpływają one na stan porządku konstytucyjnego w Rzeczypospolitej Polskiej pod rządem obecnie obowiązującej Konstytucji. Związanie sędziego Konstytucją i ustawami oznacza w końcu bezwzględny nakaz respektowania ostatecznych wyroków Trybunału Konstytucyjnego.

17. Akt normatywny (lub jego część), którego niezgodność z konstytucyjnym wzorcem kontroli stwierdził Trybunał, traci moc obowiązującą z dniem opublikowania wyroku Trybunału, odpowiednio w Dzienniku Ustaw lub Monitorze Polskim, albo zgodnie z art. 190 ust. 3 Konstytucji RP w innym terminie wskazanym w orzeczeniu. Moc orzeczeń Trybunału oznacza, iż wiążą one wszystkie organy władzy publicznej, w tym sądy. Co więcej, w orzecznictwie prezentowany bywa pogląd, iż akt, niekonstytucyjność którego stwierdził Trybunał, nie obowiązuje ze skutkiem *ex tunc*.

18. Wskutek powyższego w obowiązującym stanie prawnym nie ulega wątpliwości, iż uchwała powyższa nie wiąże żadnego składu Sądu Najwyższego, bowiem została poddana kontroli konstytucyjności przez Trybunał Konstytucyjny, który uznając ją za niespełniającą standardów konstytucyjnych, stwierdził jej niezgodność z powołanymi w sentencji wyroku wzorcami kontroli. Jedynie na marginesie wypada zauważyć, że w świetle wyroku TK z 20 kwietnia 2020 r., U 2/20, to nie brak podważenia procedury nominacyjnej sędziego, lecz jej dokonanie na mocy aktu stosowania prawa narusza standard prawa do sądu z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Dążenie do przyjęcia rozwiązań umożliwiających podważanie inwestytury sędziowskiej z odwołaniem się do przebiegu procesu nominacyjnego sprzyjać może próbom wielokrotnego podważania statusu sędziego, weryfikacji powołań osób niewygodnych dla władzy (co szczególnie może się uwidaczniać czy zmianach władzy ustawodawczej i próbach przekonywania, iż konieczne jest dokonanie ustawowej selekcji sędziów, którzy byli powołani przez politycznych poprzedników), lub takich, które strona postępowania względnie inne podmioty (w tym organy władzy sądowniczej lub wykonawczej) mogłoby uznać za subiektywnie nieodpowiednich dla oceny rozpoznawanej sprawy bez podstawy

w postaci wyłączenia sędziego wobec istnienia okoliczności uzasadniających stwierdzenie braku bezstronności, wreszcie prowadzić w skrajnych przypadkach do manipulacji składami czy nawet naruszenia zasady nieusuwalności sędziego. To oznacza, iż każdy proces sądowy mógłby być przedmiotem licznych rozważań prawidłowości składu i prób wpływania na obsadę sądu, prowadzić do niekończących się postępowań „weryfikacyjnych” czy podważania skuteczności wydawanych rozstrzygnięć. Podejmowanie takich działań lub próby uzasadniania celowości tego rodzaju czynności „weryfikacyjnych” stanowią o co najmniej nierozumieniu istoty obowiązującego modelu powołań sędziowskich i niepodważalności skutku prerogatywy głowy państwa o powołaniu na urząd sędziego na podstawie art. 179 Konstytucji RP.

19. Oznacza to także, że żaden akt stanowienia ani stosowania prawa nie może czynić z normy umożliwiającej podważanie skuteczności powołania na urząd sędziego wyeliminowanej mocą wyroku Trybunału Konstytucyjnego podstawy swojej skuteczności. Jest to zresztą pierwsza i podstawowa konsekwencja mocy powszechnie obowiązującej orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego wprost wskazanej w art. 190 ust. 1 Konstytucji RP. Jakikolwiek bowiem akt władczy sprzeczny z wcześniejszym ostatecznym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego nie może być uznawany za wywołujący skutki prawne, skoro pozostawałoby to w oczywistej sprzeczności z zasadą skuteczności orzeczeń TK wyrażoną w art. 190 ust. 1 Konstytucji RP (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 6 października 2022 r., III CZP 88/22).

20. Wniosek o niedopuszczalności czynienia podstawą aktu stosowania prawa normy prawnej uznanej przez Trybunał Konstytucyjny za hierarchicznie wadliwą dotyczy zarówno aktu niekonstytucyjnego wprost wskazanego jako podstawa żądania rozstrzygnięcia, jak też wskazania go jako podstawy obejmującej powołaną w nim treść (tym samym również czyniąc zadość uznaniu takiego aktu jako postawy aktu stosowania prawa). Zważywszy pojawiającą się w orzecznictwie argumentację podważającą kompetencje Trybunału Konstytucyjnego co do oceny konstytucyjności uchwały Sądu Najwyższego połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20, nie można abstrahować od tego, iż jest ona wciąż traktowana jako podstawa

rozstrzygnięć w sprawach rozpoznawanych przez sądy, w tym przez Sąd Najwyższy.

21. Uchwała połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20, nie może być także w odniesieniu do sędziów Sądu Najwyższego uznana w płaszczyźnie argumentacyjnej za spójną ze standardem oceny wynikającym z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. W zakresie bowiem odnoszącym się do sędziów Sądu Najwyższego uchwała ta czyniła w istocie ich powołania od chwili jej wydania trwale bezskutecznymi (z uwagi na skutki orzekania), co stanowi skutek równoważny podważeniu powołań, a także jako regułę podważała możliwość udziału Krajowej Rady Sądownictwa w jej kształcie po 2017 r. w procedurze nominacyjnej. Okoliczność, że Krajowa Rada Sądownicza uczestnicząca w procesie powoływania sędziów, składa się w przeważającej mierze z członków wybranych przez władzę ustawodawczą, nie może sama w sobie prowadzić do powzięcia wątpliwości co do niezawisłości sędziów wyłonionych w tym procesie (zob. wyroki TSUE: z 9 lipca 2020 r., *Land Hessen*, C-272/19, EU:C:2020:535, pkt 55, 56; z 22 lutego 2022 r., *X.Y.*, w sprawach połączonych C-562/21 *PPU* i C-563/21 *PPU*, ECLI:EU:C:2022:100, pkt 75). Konieczne jest ustalenie wówczas ewentualnie innych istotnych czynników i warunków, w jakich dokonano tych wyborów, które prowadzą do powstania takich wątpliwości (zob. wyrok TSUE z 15 lipca 2021 r., *Komisja/Polska (System odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów)* (C-791/19, EU:C:2021:596), pkt 103; z 22 lutego 2022 r., *X.Y.*, w sprawach połączonych C-562/21 *PPU* i C-563/21 *PPU*, pkt 75). Co więcej, sam fakt, iż sędziowie są powoływani przez Prezydenta RP, nie może powodować ich zależności od tego organu ani budzić wątpliwości co do ich bezstronności, jeżeli po powołaniu osoby te nie podlegają żadnej presji i nie otrzymują zaleceń podczas wykonywania swoich obowiązków (zob. podobnie wyrok z 31 stycznia 2013 r., *D. i A.*, C-175/11, EU:C:2013:45, pkt 99). O bezstronności i niezależności sądu według kryterium jego obsady stanowić ma całokształt okoliczności, w tym zachowanie sędziego po powołaniu. Oznacza to, że każdorazowo ocena bezstronności i niezawisłości sędziego powinna być zindywidualizowana i nie może być narzędziem podważenia skuteczności powołania. Niedopuszczalność

wykreowania swoistej normy o „bezskuteczności” potwierdzają wymagania oceny wskazywane w orzecznictwie TSUE (zob. wyrok TSUE z 22 marca 2022 r., *M.F.*, C-508/19, ECLI:EU:C:2022:201, pkt 81; zob. też wyroki TSUE: z 2 marca 2021 r., *A.B. i in.*, C-824/18, EU:C:2021:153, pkt 81; z 29 marca 2022 r., *Getin Noble Bank*, C-132/20, EU:C:2022:235, pkt 72, 75; z 13 października 2022 r., *Perfumesco.pl sp. z o.o. sp.k.*, C-325/21, ECLI:EU:C:2022:791, pkt 34; postanowienie TSUE z 22 grudnia 2022 r. w sprawach połączonych od C-491/20 do C-496/20, C-506/20, C-509/20 i C-511/20, ECLI:EU:C:2022:1046, pkt 94).

22. Ponadto niekonstytucyjna uchwała połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20, skuteczność w zakresie ustalenia treści prawa polskiego uzależniała od czasu wydania rozstrzygnięcia (co zresztą potwierdzają liczne judykaty wydane w jej następstwie), co przesądzając o czasowym podziale skutków wykładni prawa Unii Europejskiej, niezależnie od oceny konstytucyjności takiego rozwiązania, *per se* stanowiło naruszenie zasady przyjmowanej w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Orzeczenie o ewentualnych ograniczeniach w czasie skutków wykładni, jaką TSUE nadał przepisowi, należy wyłącznie do TSUE (zob. wyroki TSUE: z 15 kwietnia 2010 r., *Barth*, C-542/08, EU:C:2010:193, pkt 30 i przytoczone tam orzecznictwo; z 2 lutego 1988 r., *Barra i in.*, 309/85, EU:C:1988:42, pkt 13).

23. Standard powyższy nie ma z pewnością służyć eliminacji możliwości sprawowania wymiaru sprawiedliwości przez sędziów z powodu tego, iż inni sędziowie (powołani z uwzględnieniem innego, tzw. kooptacyjnego trybu wyłaniania kandydatów) nie aprobują zasad nominacji z udziałem reprezentacji władzy mającej większą legitymację demokratyczną (zob. art. 4 Konstytucji RP). Aprobowana w państwie demokratycznym odrębność władzy sądowniczej nie oznacza samostanowienia reprezentantów tej władzy o obsadzie jej piastunów. Przeciwnie, im mniejszy udział czynnika demokratycznego w procedurze nominacyjnej piastunów jednej z trzech władz, w tym władzy sądowniczej, tym słabiej urzeczywistniane są naczelne zasady Konstytucji RP standard ten przewidujące. Powyższego standardu nie mogą zmienić, a fundamentów ustrojowych podważyć stosowane bez pogłębionej analizy stanu prawnego pojawiające się w przestrzeni

publicznej i nielicznych judykatach zwroty ocenne o charakterze co najwyżej publicystycznym o „upolitycznieniu”, „braku niezależności” czy „braku transparentności”, ani kreowanie autonomicznie, bez podstawy prawnej, kryteriów postępowania, które miałyby wiązać inny organ władzy publicznej o konstytucyjnie ukształtowanych kompetencjach, które to kryteria nie mogą być tworzone *ad hoc* w drodze orzeczniczej, lecz w państwie prawnym wymagają istnienia wyraźnej podstawy normatywnej.

24. Wreszcie, stwierdzenie niekonstytucyjności określonych przepisów powinno zawsze prowadzić do zapewnienia lepszej realizacji norm konstytucyjnych, nie może natomiast w żadnym wypadku prowadzić do powstania skutków, które powodują poważniejsze naruszenie norm konstytucyjnych niż samo naruszenie Konstytucji poprzez uchwalenie badanych przepisów. Podstawowe kryteria selekcji kandydatów na urząd sędziego powinny być określone w ustawie, a nie – jak uczyniono to w niekonstytucyjnej uchwale połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 – arbitralnie ustalane w drodze orzeczniczej, a ponadto zastosowanie niekonstytucyjnego przepisu przez organy stosujące prawo nie musi prowadzić do wadliwości wszystkich aktów indywidualnych wydanych na podstawie tego przepisu (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 29 listopada 2007 r., SK 43/06, OTK ZU nr 10/A/2007, poz. 130).

25. Wykładnia k.p.c. dokonana w uchwale z 23 stycznia 2020 r. nie pozostawała zgodna z normami konstytucyjnymi, zaś jej zgodność z przepisami prawa Unii Europejskiej w wykładni ustalonej w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej także nie znajduje potwierdzenia w treści rozstrzygnięć tego Trybunału. Dodać wreszcie wypada, iż żaden organ władzy publicznej, w tym Sąd Najwyższy, nie ma kompetencji w zakresie oceny prawidłowości wyłaniania innego organu lub sposobu powoływania jego członków bez istnienia w tym zakresie wyraźnej podstawy normatywnej. Takiej podstawy w przypadku organu konstytucyjnego, którym jest Krajowa Rada Sądownictwa, należy poszukiwać w Konstytucji RP. Jej brak w świetle konstytucyjnej zasady legalizmu (art. 7 Konstytucji RP) oznacza niedopuszczalność podważania statusu

takiego organu, zaś sądy nie stanowią onnipotentnej władzy rozstrzygającej o wszelkich kompetencjach i prawidłowości działania wszystkich organów państwa.

26. Rekapitułując, niezależnie od oceny merytorycznej żądania wyłączenia SSN Romualdy Spyt zawierającego argumentację w istocie podważającą fundamenty konstytucyjne ustroju Rzeczypospolitej (zasady państwa demokratycznego, zasady nadrzędności Konstytucji, zasady domniemania konstytucyjności i legalności aktów władzy publicznej, zasady legalizmu, zasady zwierzchnictwa Narodu), w ocenie Sądu Najwyższego istnieją powody do stwierdzenia, że oceny skuteczności uchwały, z której czyniona jest podstawa normatywna rozstrzygania w sprawach, których przedmiot związany jest z treścią uchwały, nie może dokonywać osoba, która uczestniczyła w jej wydaniu, a to zgodnie z zasadą *nemo iudex in causa sua*. Normatywny wyraz tej zasady, zdaniem Sądu Najwyższego w składzie pytającym, stanowi art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c., zgodnie z którym sędzia jest wyłączony z mocy samej ustawy *inter alia* w sprawie o ważność aktu prawnego z jego udziałem sporządzonego. W ocenie Sądu Najwyższego w składzie pytającym taka sytuacja ma miejsce w niniejszej sprawie. Sędzia uczestniczący w wydaniu aktu wadliwego nie powinien następczo oceniać jego prawidłowości, a tym bardziej na podstawie tak wydanego wadliwego aktu orzekać w przedmiocie merytorycznie powiązany z treścią tego aktu.

27. Stanowisko zbieżne ze stanowiskiem powyższym pojawia się w nielicznych orzeczeniach Sądu Najwyższego. Taki pogląd Sąd Najwyższy zajął m.in. w postanowieniach z 12 października 2023 r., III CZP 59/22, czy z 4 grudnia 2023 r., III CBO 2/23, gdzie powoływano się na m.in. art. 45 ust. 1 Konstytucji RP w związku z art. 47 ust. 1 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c. w związku z art. 19 ust. 1 akapit drugi Traktatu o Unii Europejskiej.

28. Z drugiej jednak strony, w praktyce orzecniczej Sądu Najwyższego, w tym Izby Cywilnej SN, sędziowie biorący udział w wydaniu uchwały z 23 stycznia 2020 r. podejmują czynności orzecnicze mające w rzeczywistości za przedmiot ocenę skuteczności tej uchwały, czyniąc z niej podstawę normatywną m.in. do wyłączenia sędziów Sądu Najwyższego powołanych do pełnienia urzędu w wyniku rekomendacji Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym

przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (np. postanowienia SN: z 6 kwietnia 2023 r., I CSK 4639/22, z 13 kwietnia 2023, III CB 6/23, z 30 maja 2023, I CSK 3833/22, z 6 lipca 2023, I CSK 4123/22, z 26 października 2023 r., I CSK 286/23).

Z tych względów Sąd Najwyższy podjął wskazane powyżej wątpliwości i orzekł jak w sentencji.

AD

[ał]